

УДК 793.3

DOI 10.32461/2226-2180.40.2021.250361.

Цитування:

Пастухов О. А. Сучасний танець як синтез засобів мистецької виразності. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 40. С. 106-110.

Пастухов Олексій Анатолійович,
старший викладач кафедри естрадно-сценічних
жанрів Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва
<https://orcid.org/0000-0002-4083-5905>

Pastukhov O. (2021). Modern dance as a synthesis of means of artistic expression. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 40, 106-110 [in Ukrainian].

СУЧАСНИЙ ТАНЕЦЬ ЯК СИНТЕЗ ЗАСОБІВ МИСТЕЦЬКОЇ ВИРАЗНОСТІ

Мета статті – проаналізувати основні властивості сучасного танцю як особливого синтезу засобів мистецької виразності. **Методологія дослідження.** Міждисциплінарна методологія ґрунтується на інклюзії мистецтвознавчого і культурологічного підходів. Використано також такі загальнонаукові методи, як постановка проблеми та її вирішення, аналіз, синтез, дедукція, індукція, метод зв'язку абстрактного і конкретного. **Наукова новизна** полягає у окресленні перспективності досліджень сучасного танцю як синтезу засобів, форм і под. хореографічної, світоглядної та мистецької виразності. **Висновки.** Однією з найвагоміших детермінант особливості сучасного танцю як засобу конституювання естетично-чуттєвих вимірів простору та виразу ідентичності виконавця є його синкретична природа. В її основі – органічний синтез різних танцювальних стилів, а відтак – гранична здатність до продукування інноваційних змістів, а також відкритість до взаємодії з іншими мистецтвами, спортом, а також з класичними, історичними, народними та національними елементами інших танцювальних стилів та культур. Такий незвичний синтез перетворює сучасний танець на один із найдійовіших засобів мистецької виразності.

Ключові слова: сучасний танець, хореографія, стиль, мистецтва, синтез.

Pastukhov Oleksiy, Senior Lecturer of the Department of Variety and Stage Genres, Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts

Modern dance as a synthesis of means of artistic expression

The purpose of the article is to analyze the main properties of modern dance as a special synthesis of means of artistic expression. Research methodology. **Interdisciplinary methodology** is based on the inclusion of art history and culturological approaches. General scientific methods such as problem statement and solution, analysis, synthesis, deduction, induction, method of connection of abstract and concrete are also used. **Scientific novelty** lies in outlining the prospects of research in modern dance as a synthesis of means, forms and so on. choreographic, ideological and artistic expression. **Conclusions.** One of the most important determinants of the features of modern dance, as a means of constituting the aesthetic and sensory dimensions of space and the expression of the performer's identity, is its syncretic nature. It is based on an organic synthesis of different dance styles, and thus – the ultimate ability to produce innovative content, as well as openness to interaction with other arts, sports, as well as with classical, historical, folk and national elements of other dance styles and cultures. Such an unusual synthesis turns modern dance into one of the most effective means of artistic expression.

Key words: modern dance, choreography, style, arts, synthesis.

Актуальність теми дослідження. Сучасні дослідження стверджують, що танець як найбільш широко поширене та чи не найдавніше серед мистецтв у всіх культурах, приносить глядачам і виконавцям радість та відчуття соціального зв'язку, а відтак відіграє першочергову роль у почуттях гедонії та евдемонії, що, у свою чергу, призводить до формування відчуття насолоди та наповнення життя сенсом. Адже евдемонія (з давньогрецької *εὐδαιμονία* – процвітання, блаженство) означає задоволення, блаженство, щастя, насолоду. В основі філософії евдемонізму – прагнення людини до щастя. Танець втримує величезне розмаїття засобів для успішного художнього і морального виховання, у ньому найповніше розкривається психоемоційний аспект мистецтва. Він дарує радість і танцюристу, і глядачеві, розкриває духовні сили, виховує художній смак й любов до прекрасного. Тому танець, як і будь-яке мистецтво, можна визначити одним з найважливіших предикторів у конституюванні естетично-чуттєвих вимірів реальності. Сучасний танець, крім цього, більше, ніж будь-який інший, на нашу думку, впливає на один з найважливіших вимірів щастя – конституювання та вираження власної ідентичності виконавця. Саме засобами хореографії виконавець передає це відчуття глядачам, реалізуючи одну з найважливіших соціальних функцій танцю – комунікативну. Однією з найвагоміших детермінант таких визначальних особливостей сучасного танцю, на нашу думку, є його синкретична природа, в основі якої органічний синтез різних танцювальних стилів, форм, засобів, а відтак – феноменальна здатність до продукування нових виразних змістів. Не останню роль відіграє відкритість до інноваційної взаємодії з різними формами інших мистецтв – музичного, вокального, театральнo-драматичного та ін. Такий незвичний синтез перетворює сучасний танець на один із найдійовіших засобів не лише хореографічної, а й мистецької та світоглядної виразності. Це вимагає постійного моніторингу досвіду та змін, які відбуваються в сучасному хореографічному мистецтві.

Аналіз досліджень і публікацій. Нині активізувалися ґрунтовні дослідження українських мистецтвознавців, присвячені сучасним танцям, зокрема суперечливій історії їхнього виникнення, формування, еволюції та трансформації як окремого танцювального стилю: М. Погребняк «Танець модерн ХХ ст.: витоки, стильова типологія, панорама

історичної ходи, еволюція» [12], «Танець «модерн» та неокласичний танець в українському балеті ХХІ ст.: шляхи асиміляції та форми презентації» [11], О. Бігус, І. Герц, О. Маншилін, Д. Кондратюк, Л. Мова, А. Журавльова, Н. Донченко, Н. Батєєва «Сучасний танець. Основи теорії і практики» [5], І. Михайлова «Проблеми сучасного хореографічного мистецтва» [9], Н. Хольченкова «Сучасний танець: основні напрями та характерні особливості розвитку» [15] та інші. Також останніми роками зростає кількість дисертаційних досліджень, присвячених змінам та тенденціям у сучасній українській хореографії. Серед них – роботи Т. Павлюк «Українське балетмейстерське мистецтво другої половини ХХ ст.» (2005 р.) [10]; О. Бігус («Народно-сценічна хореографія Прикарпатського регіону: становлення та тенденції розвитку», 2011 р.) [4]; Н. Семенова («Національна балетна вистава в українській хореографічній культурі ХХ – початку ХХІ століть», 2019 р.) [13]; Є. Коваленко «Балетне мистецтво Національної опери України 1991–2015 рр.: виконавські традиції, творчі постаті, вистави» (2017 р.) [7]. Проте у наукових розвідках українських вчених почасти важко знайти ґрунтовний аналіз особливостей пластики, естетики, синтезу танцювальних стилів і под., що особливо яскраво демонструють усі напрями сучасного танцю. Це також актуалізує продовження досліджень у цих напрямках.

Мета статті – проаналізувати основні властивості сучасного танцю як особливого синтезу засобів мистецької виразності.

Виклад основного матеріалу. Мистецтво завжди першим чуттєво реагує на будь-які зміни у навколишній реальності, побутуванні та зміні потреб і смаків людини. Навіть можна вважати, що воно не просто пасивно слідує за модою, а й саме її створює, експериментуючи з несхожими на інші стилями, формами, прийомами, сміливо поєднуючи їх залежно від ідеї, яку потрібно донести у конкретному мистецькому проєкті. Хоча нині суттєвий вплив на сучасний танець мають і інші танцювальні національні культури, які при цьому можуть гармонічно співіснують в межах одного танцювального стилю (наприклад, поряд з елементами нью-йоркського акробатичного стилю та лос-анджелеської пантоміми мирно сусідують елементи африканських танців, фрагменти бразильського бойового мистецтва капоейри та ін.). Виокремлення, а часто й об'єднання різних танцювальних стилів і технік у

сучасному танці – це не просто інноваційний підхід до вирішення нових танцювальних образів, а своєрідна хореографічна інверсія, зумовлена постмодерністськими світоглядними трансформаціями. Сучасний танець не дарма часто має назву «модерн», оскільки в його основі модернове мислення – як відгук на своєрідне розуміння світу, яке формується на становленні та пошуку опори не у висоті розумного, а в глибині несвідомого [1, 13]. Саме його пов'язують зі смисловими і стильовими трансформаційними мистецькими пошуками Р. Сен-Дені, М. Грехем, А. Дункан та ін. Адже самому танцю іманентно притаманне, як зазначає М. Бежар, зіштовхування і змішання різних хореографічних напрямів і видів мистецтва, що, власне, і народжує нові стилі [3, 89]. Тому хореографічні постановки завжди вирізнялися своєю оригінальністю та індивідуальністю, які закономірно почасти наперед визначені особистостями хореографа-постановника та виконавця, які для творення оригінального танцювального номера вимушені звертатися до синтезу різних хореографічних напрямів. Однак саме сучасні хореографи та виконавці отримали практично необмежену свободу вибору методів та прийомів своєї творчості. Поняття «сучасний танець» часто використовують у синонімічному ряду з такими поняттями, як «популярний танець», «естрадний танець», «танець-модерн». Поняття «сучасний танець» об'єднує низку напрямів хореографічного мистецтва. Наприклад, українська дослідниця Н. Хольченкова так класифікує основні напрями сучасного танцю:

1) сучасні танці: контемпорарі, модерн, джаз (класичний джаз, афро-джаз, стріт-джаз, бродвей, степ);

2) стріт-денс: вуличні стилі: хіп-хоп, брейк-данс, локінг, папінг, крамп; клубні стилі: хаус, вакінг, воуг, денс-хол; комерційні стилі: джаз-фанк, джаз-поп, авторська хореографія;

3) художні (артистичні) напрями: естрадний танець, диско (диско-слоу), фольк (народний стилізований танець) [14, 178]. Звичайно, існують й інші класифікації, але всі вони лише підкреслюють синкретичність сучасного танцю, його полістилістичність та здатність до синтезу.

Взагалі у сучасному танцювальному ландшафті особливо рельєфно проявляються тенденції до пластичності, метафоричності, довільної ритмопластики тощо, а також елементи фольклорної, побутової, спортивної,

джазової та іншої танцювальної лексики. Особливим засобом виразності сучасного танцю є пластика. Саме вона задає, на думку Н. Атитанової, своєрідний пластичний мотив (інтонацію), яка, у свою чергу, «по-перше, відбирається з багатьох реальних життєвих рухів, по-друге, узагальнює і загострює свою характерність і виразність, по-третє, організовується за законами ритму і симетрії, орнаментального візерунка, декоративного цілого» [2, 7-10]. Комплекс знань про біомеханіку, фізіологічні можливості людського тіла, розвиток кінезіології часто перетворюють сучасний танець на «вільний пластичний». Так пластика поряд з новими ритмами часто стає однією з вирішальних характеристик якості виконання. Також сучасному танцю притаманна еkleктика, яка поєднує елементи з класичного або історичного танцю, які доповнюють один одного своїми барвами (І. Кіліан). Наприклад, ідейно-образною і ціннісною константою контемпору (Contemporary dance) стало прагнення виконавця до пошуку нових засобів виразності з метою відійти від догматики класичного танцю та певної легковажності естрадного танцю. Головна риса контемпору – легкість, невимушеність, навіть певна розслабленість, насолода від рухів, використання інерції, дихання, законів гравітації для полегшення виконання, імпровізації. Не дивно, що його виконують в вільному одязі, босоніж і на підлозі. Саме тому, як зазначають дослідники, сучасний танець дає можливість артисту розкрити себе, відчути свій внутрішній стан через танець, допомагає збагатитися танцювальною лексикою та проявити себе через імпровізацію (...) сучасний танець також дає багато можливостей і нестандартних рішень в постановках, розвиває мислення та фантазію [9, 21]. Так, користуючись наявним, наперед визначеним матеріалом, виконавець у його відтворенні здатен відкрити те, що не передбачалося раніше [7, 25]. Так реалізується основна здатність виконавської рефлексії як універсального механізму пізнавальної діяльності, як провідного способу переосмислення текстів. Саме звідси походить її вагомість для розвитку традицій інтенсивним шляхом, на основі розкриття їх внутрішніх можливостей і метаморфоз [7, 27-28]. Н. Хольченкова наголошує на таких, як: – release based techniques (автор Джоан Скіннер) – техніка, яка ґрунтується на природних рухах і положеннях тіла, спирається на принципи зменшення напруги, використовуючи дихання

й інерцію для полегшення руху. Для техніки релізу характерні принципи розуміння людини як єдиного цілого, коли відсутній поділ розуму й тіла, а психоемоційний та духовний стан людини вважається такими ж важливими складовими руху, як і опорно-руховий апарат; – *flying low* (автор Девід Замбрано) – техніка роботи з підлогою та над підлогою, яка спрямована на роботу дихання, звільнення суглобів та м'язів від напруги, використання різних частин тіла як опори, сприйняття цілісності власного тіла та усвідомлення якості руху [14, 179]. Оскільки сучасний танець, більше ніж будь-який інший, ґрунтується на вільній пластичності тіла, зростанні рівня динамічності, то він тісно пов'язаний зі спортом, що сприяє їх взаємному зближенню. Так сучасний танець еkleктично поєднує пластику пантоміми, прийоми акробатики, ексцентрику та ін. Недарма українська дослідниця Н. Хольченкова наголошує: «Характерною особливістю сучасного танцю виступає процес синтезу в різних формах: поєднання балетної традиції XIX століття з танцювальними інноваціями XXI століття, симбіоз різних напрямів та стилів, використання в різних танцювальних напрямках елементів національної танцювальної культури, а також тісний взаємозв'язок зі спортом (гімнастикою, акробатикою), та взаємовплив танцю з сучасними видами мистецьких жанрів» (театр, кіно, телебачення)» [15, 184]. Саме, враховуючи складність та специфічність сучасного танцю як синтезу мистецтва, спорту та рекреації, питання щодо визначення поняття «сучасний танець» залишається відкритим [14, 177], як констатує дослідниця.

Синтез мистецтв сьогодні – це своєрідна нова творча даність, неминуча реальність, яка пронизує весь простір мистецтва та буденного людського буття. Вказуючи на широкий семантичний зміст поняття «синтез мистецтв» у сучасній естетичній та мистецтвознавчій літературі, Ю. Легенький відмічає: «Це поняття означає взаємодію видів мистецтв в архітектурному ансамблі. Це ж можна сказати про синтез мистецтв для характеристики театру, кінематографу, балету тощо. Синтез реалізується в сценічному творі просторових або часових мистецтв. Виникають і більш складні жанри, котрі функціонують в межах традиційних шкіл, але за своєю культурною, естетичною сутністю є багатокомпонентними. Так, наприклад, вплив театру на живопис визначається в певному мізансценуванні предметного середовища, предметний світ

картини живе вже як театральна реальність, уподібнюється в своєрідній пантомімі речей» [8, 394]. Так, особливо важливим у сучасному танці, на нашу думку, є синтез технології виразних засобів хореографічного і акторського мистецтва. Так, наприклад, жанрів, заснованих на унікальній виконавській техніці, на демонстрації акробатичних трюків тощо існує багато. Це стосується не лише оригінальних жанрів, а й хореографії з її самодостатньою танцювальною технікою. Проте нині перед постановником танцювального номера завжди постає проблема побудови драматургії через поєднання танцювальної техніки з акторським мистецтвом [4, 13-14]. Кожен сучасний танець – це своєрідна вистава. Такі драматичні номери підкреслюють продуктивний синтез сучасного танцю та сценічного мистецтва. Звичайно, вони можуть базуватися на специфічній технології різних виразних засобів, зокрема використання кіно й фотопроекцій, різних ефектів, освітлення, звуку, електронної музики, інсталяцій, комп'ютерних проекцій, хепенінгу тощо. Наприклад, популярним у танцювальному мистецтві як соціальному та життєво необхідному комунікативному зв'язку (А. Ломакс), виявився жанр контактної хореографії, коли танцівник «контактує» з предметами на сцені та з самою сценою. У цих випадках створюється насичення, яке власне і забезпечує психоемоційну, комунікаційну та соціально-тематичну динаміку сучасної хореографічної постановки. Висновки. Отже, однією з найвагоміших детермінант особливості сучасного танцю, як засобу конституювання естетично-чуттєвих вимірів простору та виразу ідентичності виконавця, є його синкретична природа. В її основі – органічний синтез різних танцювальних стилів, а відтак – гранична здатність до продукування інноваційних змістів, а також відкритість до взаємодії з іншими мистецтвами, спортом, а також з класичними, історичними, народними та національними елементами інших танцювальних стилів та культур. Такий незвичний синтез перетворює сучасний танець на один із найдійовіших засобів мистецької виразності. Відсутність системних і критичних досліджень, присвячених аналізу побутування сучасного танцю в Україні, можна вважати перспективним напрямом подальших досліджень.

Література

1. Амашукели А.В. Эстетика в интерпарадигмальном пространстве: перспективы нового века. Матер. науч. Конференции, 2001 г. Серия «Symposium». Вып. 16. СПб.: С.-Петербург. филос. о-во. 2001. С. 10–13.
  2. Атитанова, Н.В. Танец как смысловая универсалия: от выразительного движения к «движению» смыслов: автореф. дис.... канд. филос. Наук. Саранск, 2000. 20с.
  3. Бежар М. Мгновение в жизни другого. В чьей жизни? / пер. с фр. Москва, 1998. 240 с.
  4. Бігус О. О. Народно-сценічна хореографія Прикарпатського регіону: становлення та тенденції розвитку : Дис... канд. наук: 26.00.01. 2011.
  5. Бігус О. О. Сучасний танець. Основи теорії і практики. Київ : Ліра-к, 2016. 264 с.
  6. Богданов И.А. Художественная структура эстрадного номера и основные методологические принципы его создания: автореф. дис. ... док. Искусствоведения. Санкт-Петербург, 2005. 38 с.
  7. Коваленко Є. І. Балетне мистецтво Національної опери України 1991–2015 рр. : виконавські традиції, творчі постаті, вистави : дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.02. Київ, 2017. 222 с.
  8. Легенький Ю. Г. Культурология изображения (опыт композиционного синтеза). Киев: ГАЛПУ, 1995. 412 с.
  9. Михайлова И. В. Проблемы современного хореографического искусства. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету*. Харків, 2009. Т.12. №1. С.20-22.
  10. Павлюк Т. С. Українське балетмейстерське мистецтво другої половини ХХ ст. : автореф. дис. канд. мист. Київ, 2005. 19 с.
  11. Погребняк М. Танець «модерн» та неокласичний танець в українському балеті ХХІ ст. : шляхи асиміляції та форми презентації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30. Том 1. С. 195-204.
  12. Погребняк М.М. Танець модерн ХХ ст.: витоки, стильова типологія, панорама історичної ходи, еволюція: монографія. Полтава, 2015. 312 с.
  13. Семенова Н. М. Національна балетна вистава в українській хореографічній культурі ХХ – початку ХХІ століть : автореф. дис. канд. мист-ва. Харків, 2019. 203 с.
  14. Хольченкова Н. Сучасний танець як засіб здоров'язбереження: основні характеристики та особливості розвитку. *Вісник*. №152. Т. 2. Серія: Педагогічні науки. С. 176-180.
  15. Хольченкова Н. Сучасний танець: основні напрями та характерні особливості розвитку. *Сучасні проблеми здоров'я та здорового способу життя у педагогічній освіті*. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Kholchenkova-N.pdf> (дата звернення: травень 2021).
- Symposium Series. Issue. 16. SPb .: S.-Peterb. philos. island 2001, 10–13. [in Russian].
2. Atitanova N.V (2000). Dance as a semantic universal: from expressive movement to "movement" of meanings: author's ref. dis .... cand. philos. Science: 24.00.01. Saransk .: Mordov. state Univ. N.P. Ogareva. [in Russian].
  3. Bejart M. A. (1998). Moment in the life of another. In whose life? Moscow. [in Russian].
  4. Bigus O.O. (2011). Folk-stage choreography of the Carpathian region: formation and development trends: Dis ... Cand. Science: 26.00.01. [in Ukrainian]
  5. Bigus O.O. (2016). Modern dance. Fundamentals of theory and practice Kyiv: Lira-k. [in Ukrainian].
  6. Bogdanov I.A. (2005). Artistic structure of a variety show and the main methodological principles of its creation: author's ref. dis. ... Doc. art history: 17.00.01. St. Petersburg [in Russian].
  7. Kovalenko E.I. (2017). Ballet art of the National Opera of Ukraine 1991–2015: performing traditions, creative figures, performances: dis. ... Cand. art : 17.00.02. Kyiv. [in Ukrainian].
  8. Legenky Yu. G. (1995). Culturology of the image (experience of compositional synthesis). Kiev: GALPU. [in Ukrainian].
  9. Mikhailova I.V. (2009). Problems of modern choreographic art. Bulletin of the International Slavic University. Kharkiv,12, 20-22 [in Russian].
  10. Pavlyuk T.S. (2005). Ukrainian choreographic art of the second half of the twentieth century. : author's ref. dis. for the acquisition of science stup. Kan-ta of Arts: 17.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
  11. Pogrebnyak M. (2020). Dance "modern" and neoclassical dance in the Ukrainian ballet of the XXI century. : ways of assimilation and forms of presentation. *Current issues of the humanities*, 30, 1, 195-204. [in Ukrainian].
  12. Pogrebnyak M.M. (2015) Modern dance of the XX century: origins, stylistic typology, panorama of historical course, evolution. Poltava[in Ukrainian].
  13. Semenova N.M. (2019). National ballet performance in the Ukrainian choreographic culture of the XX - early XXI centuries: author. dis. for obtaining the degree of science to the city: 26.00.04. Kharkiv [in Ukrainian].
  14. Holchenkova N. Modern problems of health and healthy lifestyle in pedagogical education, 183-187 [in Ukrainian].
  15. Holchenkova N. Modern dance: the main directions and characteristics of development. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Kholchenkova-N.pdf> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 28.09.2021
Отримано після доопрацювання 15.10.2021
Прийнято до друку 21.10.2021*